

БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШНИ ТАЪМИНЛАШДА ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТНИНГ АҲАМИЯТИ

Хашимова Салима Нигматуллаевна, и.ф.н., доц.,
Тошкент Давлат Техника Университети

Аннотация: Мақолада БМТнинг “Барқарор ривожланиш” концепцияси, иқлим ўзгариши ва глобал хавф-хатарларнинг Ўзбекистон иқтисодиётига таъсири кўрсатилган. Алоҳида эътибор “Яшил иқтисодиёт”га ўтиш мазмун-моҳияти, асосий муаммолари вазибаларига қаратилган.

Калим сўзлар: барқарор ривожланиш, экологик, иқтисодий, ижтимоий муаммолар, глобал “яшил иқтисодиёт, ресурсларни тежаш, стратегия.

РОЛЬ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

Аннотация: В статье раскрывается сущность Концепции устойчивого развития ООН, влияние изменения климата и глобальных угроз на экономику Узбекистана. Особое внимание уделено сущности, основным проблемам и задачам перехода к “зеленой экономике”.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экологические, экономические, социальные вопросы, глобальная “зеленая экономика”, ресурсосбережение, стратегия.

THE IMPORTANCE OF THE GREEN ECONOMY IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Annotation. The article enlightenes information as to the essence of the UN’s concept of “sustainable development”, the impact of climate change and global threats on the economy of Uzbekistan. Particular attention is focuses to the essence and main problems of the transition to a “green economy”.

Key words. sustainable development, environmental, economic, social issues, global “green economy”, resource conservation, strategy.

Барқарор ривожланиш мақсадлари – 2012 йилда БМТ томонидан ишлаб чиқилган дастур бўлиб, у ҳар бир инсон учун фаровон турмуш тарзини яратишга хизмат қилувчи иқтисодий, ижтимоий, экологик кўрсаткичларни ўз ичига олади.

Мазкур мақсадлар БМТга аъзо барча давлатлар томонидан 2015-2030 йилларда амалга оширилиши кун тартибига киритилган.

Ер юзи аҳолиси равнақи учун дастуриламал бўлган “Барқарор ривожланиш концепсияси” жамият барқарорлигини таъминлаш ва инсон яшаш тарзини сифат жиҳатдан яхшилаш учун ижтимоий эҳтиёжлар, иқтисодиёт ва атроф муҳит имкониятлари ўртасидаги мувозанатни таъминлашни кўзда тутади.

Барқарор ривожланиш ғояларининг долзарбланишига инсоният ва унинг келажак авлодларига таҳдид қилувчи экологик, ижтимоий, иқтисодий муаммолар туртки бўлганини қайд этиш жоиз.

Ўзбекистонда Орол денгизи ҳалокатининг глобал оқибатларини енгиб ўтиш, минтақамизда иқлим ўзгаришлари, ва атмосфера ифлосланиши муаммолари таъсирида трансчегаравий дарёлар оқими ва биологик хилма-хиллик қисқараётгани барқарор иқтисодий ривожланишига жиддий хавф солади. Бу масала аллақачон, нафақат муайян мамлакатлар, балки жаҳон иқтисодиётига сезиларли таъсир кўрсата бошлади.

Маълумотларга кўра, асримиқнинг охирига бориб иқлим ўзгаришлари оқибатида дунё ялпи ички маҳсулоти 20 фоиз иқтисодий зарар кўриши мумкин. Жараён билан боғлиқ салбий таъсирларга, айниқса, Марказий Осиё минтақаси ўта мойиллиги билан ажралиб туради. Шу боис, глобал таҳдидга қарши Марказий Осиё давлатларининг ўзаро ҳамкорликда комплекс ечимларни топиши ниҳоятда муҳимдир. [1].

Қайд этилган муаммолар глобал экологик ва ижтимоий-иқтисодий тизимларда беқарорликни келтириб чиқармоқда.

Иқтисодий ўсишнинг анъанавий моделидан “яшил иқтисодиёт”га ўтиш нафақат алоҳида миллий иқтисодиётни, балки бутун сайёра барқарорлигини белгилайдиган глобал тенденциядир. Ҳозирда “яшил иқтисодиёт” кўплаб давлатларнинг мақсади, глобал экологик муаммоларни ҳал қилишнинг муҳим воситаси ҳисобланади.

“Яшил иқтисодиёт” тушунчасига хорижий ва маҳаллий олимлар турлича таъриф берганлар.

“Яшил” иқтисодиёт энергия ва ресурсни тежашга, атмосферага углерод чиқаришни камайтиришга, соф энергиядан фойдаланувчи транспортга, энергиянинг муқобил манбаларига, органик қишлоқ хўжалигига, экодевелопментга (атроф-муҳитга кам таъсир кўрсатган ҳолда қурилишга), илғор логистикага асосланади. Бу ўз навбатида иқтисодиётга табиатга зиён етказмай ривожланиш ва аҳолининг экологик фаровонлигини сақлаш имконини беради, табиий капитални сақлаш ва ошириш ҳисобига ишлаб чиқариш

самарадорлигини оширади, захарли моддалар ва углерод чиқарилишини камайтиради, биохилмахилликни кенгайтиради, шунингдек аҳоли даромадлари ва бандлигини оширади. Ҳам бирламчи, ҳам иккиламчи ресурслардан эҳтиёткор ва оқилона фойдаланиш яшил иқтисодиётга хос, бунда анъанавий истеъмолга ўрганган жамият масъулият билан истеъмол қилувчи жамиятга айланади. “Яшил иқтисодиёт” модели инсон фаолияти ва табиат ҳамкорлигини нормаллаштиради [2].

Профессор М.Пардаев фикрича “Яшил иқтисодиёт” –бу алоҳида иқтисодий тизим бўлиб, унинг асосий мақсади сайёрамизнинг экологиясини сақлаб қолиши билан бирга иқтисодиётнинг барча соҳаларини ривожлантиришга қаратилган. Шундай қилиб, “яшил иқтисодиёт” деганда, инсон ҳаёти ва соғлиги учун зарур бўлган ресурсларни, атроф-муҳит ва экологияни бир бутун ҳолда сақлаб қолган ҳолда ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳалари билан боғлиқ иқтисодиётни ривожлантиришни амалга ошириш тушунилади. [3].

Профессор А.Исаджонов фикрича, “Яшил иқтисодиёт” – бу эртанги кун иқтисодиёти ва айнан у XXI аср иқтисодий тараққиётининг ҳаракатга келтирувчи кучи бўлиши керак.

Яшил иқтисодиёт назарияси куйидаги учта аксиомага асосланади: - чекланган маконда таъсир соҳасини узлуксиз кенгайтириб бўлмайди; - ресурслар чекланган шароитда узлуксиз ошиб бораётган эҳтиёжни қондиришни талаб қилиш мумкин эмас; - Ер юзасида ҳамма нарса бир-бири билан боғлиқ. [4]

Бизнинг фикримизча, “Яшил иқтисодиёт” —сайёрамиз экологиясини сақлаган ҳолда. билим ва ресурстежамкор технологияларга асосланган ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантиришга асосланган янги моделдаги келажак иқтисодиёти ҳисобланади.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тавсиясига кўра, давлатлар ўз ялпи ички маҳсулотининг ҳеч бўлмаганда 1 фоизини “яшил иқтисодиёт”ни ривожлантиришга йўналтириши лозим. Бу кўрсаткич АҚШ, Швеция, Италия ва бошқа иқтисодий ривожланган мамлакатларда 1 фоиздан ошмаган бир пайтда, Кореяда 3 фоизни ташкил этмоқда. [1]

Ўзбекистонда “яшил иқтисодиёт” ни ривожлантириш бўйича ишлар 2020 йилда бошланди. Бунга 2019 йилда “2019-2030-йилларда Ўзбекистон Республикасининг яшил иқтисодиётга ўтиш стратегияси” тасдиқлангани йўл очди.

Бу стратегия энергия самарадорлигини ошириш, қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишни кенгайтириш, ресурслар самарадорлиги ва

экинлар ҳосилдорлигини ошириш ҳамда ерлар деградациясини камайтириш ҳисобига мамлакатда иссиқхона газлари чиқиндиларини камайтиришни назарда тутди.

Мавжуд муаммоларни ҳал этиш учун иқтисодий ривожланиш жараёнларига иқтисодиётнинг барча тармоқларида кам углерод сарфлаган ҳолда ривожланиш ва ресурсларни тежаш, самарали ва экологик тоза технологияларни жорий этиш, шунингдек, барқарор қишлоқ хўжалигига йўналтирилган “яшил иқтисодиёт” тамойилларини интеграция қилиш орқали табиий ва энергия ресурсларидан фойдаланиш усуллари тубдан ўзгартириш талаб этилади.

Бунда узок муддатли истиқболда «яшил» иқтисодиётга ўтиш қуйидаги асосий тамойилларга асосланиши керак:

барқарор ривожланиш соҳасида Миллий мақсад ва вазифаларга мувофиқлик;

ресурслардан оқилона фойдаланиш, барқарор истеъмол ва ишлаб чиқариш;

иқтисодий ҳисоб тизимига экологик ва ижтимоий мезонларни киритиш; ижтимоий-иқтисодий ривожланиш мақсадларига эришиш учун «яшил» воситалар ва ёндашувларни қўллаш устуворлиги;

ресурслардан самарали фойдаланиш тадбирларининг инвестицион жозибадорлигини таъминлаш.

Ўзбекистонда яшил иқтисодиётга ўтишдаги ҳал этилиши керак бўлган энг муҳим вазифалар

1. “Яшил иқтисодиёт”нинг асосий компоненти қайта тикланадиган энергия манбаларини яратиш ва фойдаланиш ҳисобланади. Бу жиҳатдан Ўзбекистоннинг салоҳияти анча юқори. Халқаро молиявий институтларнинг ҳисоб-китобига қараганда, республикада муқобил энергия (айниқса, қуёш энергияси)нинг йиллик захираси 270 миллион тонна шартли ёқилғи эквивалентига тенг. Бу реал эҳтиёжимиздан уч карра кўп.. Шунингдек Ўзбекистон нефть, газ, кўмирдан фойдаланиш ҳисобига ҳар йили ялпи ички маҳсулотнинг камида 4,5 фоизини йўқотмоқда.

2. Жаҳон тажрибасидан маълум бўлишича, иқтисодиётнинг турли тармоқларида “яшил технологиялар”ни жорий этиш аҳолининг яшаш сифатига ижобий таъсир кўрсатиши натижасида шаҳарлардаги ҳаёт қулайлашади, болалар ўлими қисқаради, ўртача умр кўриш давомийлиги узаяди.

3. Саноат корхоналарида мавжуд ускуналарни такомиллаштириш,

янгиларини яратиш, таннархини тушириш орқали инновацион маҳсулотларни ишлаб чиқариш.

4. Энергетика, туризм, илм-фан, технологиялари соҳаларини институтчионал асосларини такомиллаштириш асосида истеъмолчилар ва тадбиркорлар учун имкониятлар яратиш орқали яшил инвестициялар киритиш.

5. Яшил иқтисодиёт соҳасида малакали кадрлар тайёрлаш.

Ушбу стратегик аҳамиятга эга бўлган вазифаларни амалга оширилиши яқин ўн йилда мамлакатда углерод сарфини кескин камайитириш, иқтисодиётнинг барча тармоқларида экологик тоза ва ресурс тежамкор технологияларни жорий этиш, қайта тикланувчи, самарали энергия манбаларидан кенг фойдаланишни кўзда тутилган.

Фойданилган адабиётлар / References

1. Анъанавий иқтисодиётдан “яшил ўсиш сари”. www.yuz.uz
2. Navstrechu zelenoy ekonomike. Puti k ustoychivomu razvitiyu i iskoreneniyu bednosti obobshchayushchiy doklad dlya predstaviteley vlastnykh struktur [Alleviation Is a General Report for Representatives of Power Structures]. Available at: http://old.ecocongress.info/5_congr/docs/doklad.pdf (accessed: 30.11.2017)
3. Яшил иқтисодиёт нима. Баҳс., Молиявий иқтисодий газета. № 14 (1053), 11 июнь 2021 йил.
4. Исаджанов А.А. “Яшил иқтисодиёт хусусиятлари ва ривожланиш омилири./ Иқтисодиёт ва таълим. 2020 № 1
5. Ўзбекистоннинг “Яшил иқтисодиёт стратегияси қандай амалга оширилади.
6. <https://www.uzanalytics.com>
7. 2019-2030 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 4 октябрдаги ПҚ-4477-сон қарори. //Lex.Uz.
8. Xashimova S. N., Abdikarimova A. A. BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA YASHIL IQTISODIYOT VA RAQAMLASHTIRISH //IQRO. – 2023. – Т. 3. – №. 2. – С. 23-26.
9. Hashimova S. N. GUARANTEED GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT //Экономика и социум. – 2022. – №. 4-1 (95). – С. 61-64.